

Sygn. akt VI ACa 590/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Marcin Łochowski

Sędziowie: SA Ewa Stefańska (spr.)

SA Marcin Strobel

Protokolant: protokolant Katarzyna Mikiciuk

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) w P.

przeciwko (...) S.A. w B.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 29 sierpnia 2014 r., sygn. akt XVII AmC 13928/12

oddala apelację.

Sygn. akt VI ACa 590/16

UZASADNIENIE

Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P. wносиło o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania przez (...) S.A. z siedzibą w B. w obrocie z konsumentami postanowienia zawartego we wzorcu umowy „Umowa sprzedaży (...)” o treści:

- 1) „Dokładny termin odbioru samochodu zostanie uzgodniony z Kupującym telefonicznie. O ile niemożliwym będzie skontaktowanie się z Kupującym telefonicznie lub Kupujący nie odbierze samochodu w ustalonym telefonicznie terminie, Sprzedawca wyśle na jego adres list polecony, wyznaczając termin odbioru samochodu. W przypadku nieodebrania samochodu w terminie podanym w liście poleconym, Sprzedawca wyznaczy Kupującemu drugi, ostateczny termin odbioru samochodu, o czym Kupujący zostanie poinformowany kolejnym listem poleconym” (punkt (...) wzorca umowy);
- 2) „W ciągu 7 dni od bezskutecznego upływu takiego ostatecznego terminu Sprzedawca będzie mógł odstąpić od umowy, zatrzymując zaliczkę uiszczoną przez Kupującego tytułem kary umownej za niewykonanie umowy” (punkt (...) wzorca umowy);

- 3) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (a) nieuiszczenie przez Kupującego pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy);
- 4) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (b) niezapewnienie przez Kupującego finansowania pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy);
- 5) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (c) złożenie przez Kupującego oświadczenia o rezygnacji z zamówionego samochodu” (punkt (...) wzorca umowy);
- 6) „W nadzwyczajnych okolicznościach uniemożliwiających Sprzedawcy dostarczenie Kupującemu zamówionego samochodu, do dnia odbioru samochodu Sprzedawca może odstąpić od wykonania niniejszej Umowy, poprzez pisemne oświadczenie Sprzedawcy doręczone Kupującemu osobiście lub listem poleconym” (punkt (...) wzorca umowy).

Powód podał, że pozwany prowadzi działalność gospodarczą w zakresie sprzedaży samochodów, posługując się wzorcem umowy zawierającym postanowienia wskazane w petitum pozwów, które znajdują zastosowanie także do umów zawieranych z konsumentami. W ocenie powoda wskazane postanowienia należy uznać za klauzule abuzywne, albowiem kształtują one prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c.), skoro: pierwsza z klauzul zawartych w punkcie (...) wzorca umowy uzależnia spełnienie świadczenia od okoliczności zależnych wyłącznie od woli przedsiębiorcy oraz nie określa w sposób precyzyjny i jednoznaczny terminu spełnienia świadczenia; druga z klauzul zawartych w punkcie (...) wzorca umowy jednostronnie modyfikuje zasady odpowiedzialności i zasady rozliczenia się stron w przypadku odstąpienia od umowy wzajemnej; klauzule zawarte w punkcie (...) wzorca umowy wyłączają obowiązek zwrotu zapłaty otrzymanej za świadczenie niespełnione w całości lub w części, jeżeli konsument zrezygnuje z zawarcia umowy lub jej wykonania; klauzula zawarta w punkcie (...) wzorca umowy zastrzega jednostronnie na rzecz przedsiębiorcy prawo odstąpienia od umowy z powodu okoliczności leżących po stronie przedsiębiorcy.

Pozwany (...) S.A. z siedzibą w B. wnosił o oddalenie powództwa twierdząc, że kwestionowane klauzule nie kształtują praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i nie naruszają rażąco jego interesów.

Wyrokiem z dnia 29 sierpnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał pozwanemu (...) S.A. z siedzibą w B. wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści: „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (a) nieuiszczenie przez Kupującego pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy); „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (b) niezapewnienie przez Kupującego finansowania pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy); „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (c) złożenie przez Kupującego oświadczenia o rezygnacji z zamówionego samochodu” (punkt (...) wzorca umowy), zarządzając publikacją prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego, zaś w pozostałej części oddalił powództwo.

Wyrok Sądu Okręgowego został wydany w oparciu o poniższe ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

(...) S.A. z siedzibą w B. prowadzi działalność gospodarczą polegającą na sprzedaży fabrycznie nowych samochodów osobowych marki F.. W obrocie z konsumentami posługiwał się wzorcem umowy zatytułowanym „Umowa sprzedaży (...)”, zawierającym postanowienia o treści:

- 1) „Dokładny termin odbioru samochodu zostanie uzgodniony z Kupującym telefonicznie. O ile niemożliwym będzie skontaktowanie się z Kupującym telefonicznie lub Kupujący nie odbierze samochodu w ustalonym telefonicznie terminie, Sprzedawca wyśle na jego adres list polecony, wyznaczając termin odbioru samochodu. W

przypadku nieodebrania samochodu w terminie podanym w liście poleconym, Sprzedawca wyznaczy Kupującemu drugi, ostateczny termin odbioru samochodu, o czym Kupujący zostanie poinformowany kolejnym listem poleconym” (punkt (...) wzorca umowy);

2) „W ciągu 7 dni od bezskutecznego upływu takiego ostatecznego terminu Sprzedawca będzie mógł odstąpić od umowy, zatrzymując zaliczkę uiszczoną przez Kupującego tytułem kary umownej za niewykonanie umowy” (punkt (...) wzorca umowy);

3) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (a) nieuiszczenie przez Kupującego pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy);

4) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (b) niezapewnienie przez Kupującego finansowania pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą” (punkt (...) wzorca umowy);

5) „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (c) złożenie przez Kupującego oświadczenia o rezygnacji z zamówionego samochodu” (punkt (...) wzorca umowy);

6) „W nadzwyczajnych okolicznościach uniemożliwiających Sprzedawcy dostarczenie Kupującemu zamówionego samochodu, do dnia odbioru samochodu Sprzedawca może odstąpić od wykonania niniejszej Umowy, poprzez pisemne oświadczenie Sprzedawcy doręczone Kupującemu osobiście lub listem poleconym” (punkt (...) wzorca umowy).

Zdaniem Sądu Okręgowego powództwa w niniejszych sprawach zasługiwały na uwzględnienie w części, w jakiej dotyczyły postanowień wzorca umowy zawartych w punktach (...), natomiast w pozostałym zakresie podlegały oddaleniu.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że stosownie do treści art. 385¹ § 1 k.c. postanowienie umowne jest niedozwolone, jeżeli spełnia łącznie cztery przesłanki, tj.: postanowienie nie zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem; postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sprzeczności z dobrymi obyczajami; powyższe prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta; postanowienie nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że przedmiotowe postanowienia nie regulują głównych świadczeń stron, albowiem główne świadczenia przedsiębiorcy polegają na przeniesieniu własności sprzedanego pojazdu i wydaniu go kupującemu, zaś główne świadczenia konsumenta polegają na odebraniu pojazdu i zapłacie umówionej ceny. Wyjaśnił również, iż przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych nie może w niniejszej sprawie mieć znaczenia, wobec abstrakcyjnego charakteru kontroli postanowień wzorca umownego. W niniejszym postępowaniu sąd nie bada bowiem konkretnych stosunków istniejących między kontrahentami, lecz treść wzorca oraz hipotetycznych stosunków, jakie powstałyby między pozwanym a potencjalnym konsumentem. Nie ma zatem znaczenia, czy jakaś konkretna umowa była między stronami negocjowana, ani nawet, czy wzorzec był stosowany przy zawieraniu jakiegokolwiek konkretnej dotyczy wzorca, a nie konkretnych umów. Istotny jest zatem sam fakt, że pozwany wprowadził wzorzec do obrotu występując z ofertą zawarcia umowy z jego wykorzystaniem.

Sąd Okręgowy podkreślił, że przesłanki sprzeczności postanowienia wzorca umowy z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumenta muszą wystąpić równocześnie. Wyjaśnił, że dobre obyczaje to pozaprawne normy postępowania, którymi powinni kierować się przedsiębiorcy, polegające w szczególności na nienadużywaniu posiadanej przewagi ekonomicznej w stosunku do słabszych uczestników obrotu. W niniejszej sprawie dobrym obyczajem jest, aby przedsiębiorca nie wykorzystywał swojej uprzywilejowanej pozycji kontraktowej, będącej rezultatem stosowania przez niego jednostronnie ustalonego wzorca umowy, a także, aby nie przenosił na konsumentów ryzyka związanego z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą, co wiąże się z pozbawieniem

konsumenta prawa do żądania zwrotu uiszczonej zaliczki. Aby naruszenie interesów konsumenta było rażące, powinno być doniosłe i znaczące. Natomiast przez interesy konsumenta należy rozumieć nie tylko jego interes ekonomiczny, lecz także m.in. dyskomfort konsumenta spowodowany stratą czasu, niedogodności organizacyjne, wprowadzenie w błąd, czy inne uciążliwości, które mogłyby powstać na skutek wprowadzenia do umowy danego postanowienia. Celowe jest również ustalenie, jak wyglądałyby prawa i obowiązki konsumenta w sytuacji braku kwestionowanej klauzuli. Jeżeli przepisy ogólne stawiają konsumenta w lepszej sytuacji niż postanowienia proponowanej umowy, to w zasadzie postanowienia te należy uznać za niedozwolone.

Sąd Okręgowy uznał, że postanowienia zawarte w punktach (...) i (...) wzorca umowy nie są abuzywne. Niedozwolone są natomiast postanowienia zawarte w punktach (...) wzorca umowy.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że postanowienie zawarte w punkcie (...) wzorca umowy przewiduje dla przedsiębiorcy prawo zatrzymania uiszczonej przez konsumenta zaliczki tytułem kary umownej, co stanowi sankcję na wypadek bezskutecznego upływu terminu odbioru pojazdu. Wskazał, że w wypadku popadnięcia konsumenta w zwłokę, przedsiębiorcy przysługują dwa uprawnienia: może on odstąpić od umowy oraz zatrzymać otrzymaną zaliczkę.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że stosownie do treści art. 491 § 1 k.c. jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Może również bądź bez wyznaczenia terminu dodatkowego, bądź też po jego bezskutecznym upływie żądać wykonania zobowiązania i naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki. Natomiast art. 476 k.c. precyzuje, że dłużnik dopuszcza się zwłoki, gdy nie spełnia świadczenia w terminie, a jeżeli termin nie jest oznaczony, gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Powołane przepisy przyznają więc przedsiębiorcy uprawnienie do wyznaczenia dłużnikowi dodatkowego terminu z zastrzeżeniem prawa do odstąpienia od umowy w razie jego bezskutecznego upływu. W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie ustawowy warunek skorzystania z powyższego uprawnienia został spełniony, albowiem zgodnie z treścią punktu (...) wzorca umowy, w razie bierności konsumenta skutkującej nieodebraniem pojazdu w terminie ustalonym przez strony, a następnie jednostronnie wskazanym przez przedsiębiorcę, przedsiębiorca określa kolejny, ostateczny termin odbioru pojazdu. Dlatego postanowienie obejmujące zastrzeżenie dla przedsiębiorcy prawa odstąpienia od umowy Sąd pierwszej instancji ocenił jako prawnie dopuszczalne.

Odnosząc się do kwestii dopuszczalności przekształcenia uiszczonej przez konsumenta zaliczki w karę umowną Sąd Okręgowy wyjaśnił, że zaliczka służy sfinansowaniu wykonania zobowiązania przez stronę, która ją otrzymuje, a więc stanowi formę kredytowania kontrahenta, nie pełniąc funkcji zabezpieczającej, jak to ma miejsce w przypadku zadatku. Wskazał, że w przypadku niezrealizowania umowy na skutek odstąpienia lub jej niewykonania, zaliczka uiszczona na poczet ceny podlega zwrotowi jako świadczenie nienależne, albowiem nie zostaje osiągnięty cel świadczenia zaliczki (art. 410 § 2 k.c.). Jednakże Sąd pierwszej instancji odwołał się także do wyrażonego w judykaturze poglądu, z którego wynika, iż zatrzymanie przez stronę uprawnioną otrzymanej zaliczki mogłoby wchodzić w grę jedynie w razie zastrzeżenia w umowie przedwstępnej klauzuli o charakterze kary umownej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2004 r., sygn. akt II CK 116/03). Dostrzegł fakt, że w momencie skorzystania z prawa odstąpienia od umowy przedsiębiorca zwykle poczynił już istotne nakłady związane z jej realizacją, a więc po jego stronie powstała szkoda. Wskazał, że przepis art. 491 § 1 k.c. przewiduje możliwość żądania naprawienia szkody przez stronę odstępującą od umowy i nie ma przeszkód natury prawnej do zastrzeżenia klauzuli kary umownej, która stanowi surogat odszkodowania. Dlatego także postanowienie obejmujące zastrzeżenie dla przedsiębiorcy kary umownej Sąd pierwszej instancji ocenił jako prawnie dopuszczalne.

Sąd Okręgowy uznał również, iż postanowienie zawarte w punkcie (...) wzorca umowy jest prawnie dopuszczalne. Postanowienie to przewiduje umowne prawo odstąpienia od umowy, uregulowane w art. 395 § 1 k.c. Spełnia ono obydwa warunki wymagane przez ustawodawcę, tj. określa termin, w czasie którego możliwe jest skorzystanie z tego uprawnienia, a także wskazuje, że prawo odstąpienia od umowy wykonywane jest przez złożenie oświadczenia drugiej stronie.

Natomiast postanowienia zawarte w punktach (...) wzorca umowy - w ocenie Sądu Okręgowego - są abuzywne, albowiem przedsiębiorca zastrzegł w nich bezzwrotność zaliczki w wypadkach wskazanych w ich treści. Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że zaliczka jest uiszczana na poczet konkretnego świadczenia i stanowi zapłatę jego części, a więc jest formą kredytowania kontrahenta. Natomiast zaliczka nie spełnia funkcji zabezpieczającej, inaczej niż ma to miejsce w przypadku zadatku. Tymczasem w analizowanym postanowieniu wzorca umowy przedsiębiorca, pomimo posługiwania się terminem „zaliczka”, w rzeczywistości przypisuje mu cechy zadatku. Sąd Okręgowy wskazał, że wprawdzie dokonując wykładni oświadczeń woli należy uwzględniać użyte w nich wyrażenia językowe, jednakże nie mogą one mieć decydującego znaczenia. Zarazem nie może ująć uwadze, że analizowany wzorec umowy został przygotowany przez profesjonalnego uczestnika obrotu gospodarczego na potrzeby prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Należy więc oczekiwać, że użyte w nim pojęcia zostały zastosowane z rozmysłem.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że mając na uwadze odmiennosci instytucji zaliczki i zadatku, zastosowanie przez przedsiębiorcę we wzorcu umowy terminu „zaliczka” mogło być uzasadnione przypisanym mu słabszym skutkiem obligacyjnym, który w pewnych sytuacjach korzystniej kształtuje sytuację prawną przedsiębiorcy, niż w wypadku zadatku (np. przewidziana w art. 394 § 1 k.c. możliwość żądania zadatku w podwójnej wysokości). Dlatego nie było podstaw, aby Sąd Okręgowy dokonał wykładni analizowanych postanowień wzorca umowy prowadzącej do nadania sformułowaniu „zaliczka” znaczenia innego od wynikającego z praktyki i ustalonych zwyczajów, a w szczególności do nadania jej cech charakterystycznych dla zadatku.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w przypadku niezrealizowania umowy na skutek odstąpienia lub jej niewykonania, zaliczka uiszczona na poczet ceny podlega zwrotowi jako świadczenie nienależne, nie zostaje bowiem osiągnięty cel jej świadczenia (art. 410 § 2 k.c.). Obowiązek ten aktualizuje się w oderwaniu od przyczyny niewykonania umowy i pod tym względem wyraźnie różni się ona od zadatku, który w warunkach określonych w art. 394 k.c. nie podlegałby zwrotowi. Sąd pierwszej instancji wskazał, że chociaż analizowane postanowienia nie mówią wprost o niewykonaniu umowy, niezasadne byłoby nadanie im odmiennego znaczenia. Skoro bowiem punkt (...) wzorca umowy wskazuje na obowiązek konsumenta uiszczenia ceny do dnia odbioru pojazdu, nieuiszczenie jej lub niezapewnienie finansowania niewątpliwie stanowi przejaw niewykonania umowy przez konsumenta, który uchyla się od obowiązku realizacji swojego świadczenia. W konsekwencji analizowane postanowienia w zakresie, w jakim uprawniają przedsiębiorcę do zachowania zaliczki, nie odpowiadają istocie instytucji zaliczki, przez co są niezgodne z dobrymi obyczajami w obrocie gospodarczym i rażąco naruszają interesy konsumenta.

Sąd pierwszej instancji uznał, że niezależnie od tego, czy użycie we wzorcu umowy sformułowania „zaliczka” było działaniem rozmyślnym, w konsekwencji chroni ono przedsiębiorcę przed niekorzystnymi skutkami prawnymi w przypadku niewykonania umowy z jego winy, a tym samym prowadzi do nierównego rozłożenia praw i obowiązków między konsumentem a przedsiębiorcą. Kwestionowane postanowienia wzorca umowy tworzą bowiem sytuację, w której przedsiębiorca ma możliwość zachowania zaliczki, nie przyznając konsumentowi ekwiwalentnego uprawnienia. Dysproporcja praw i obowiązków stron widoczna jest biorąc pod uwagę treść punktu (...) wzorca umowy, który uprawnia przedsiębiorcę do odstąpienia od umowy, gdy nie może świadczyć zgodnie z jej treścią, podczas gdy konsumentowi analogiczne uprawnienie nie przysługuje. Ponadto analizowane postanowienia uzależniają zastosowanie sankcji zatrzymania zaliczki przez przedsiębiorcę od nieuiszczenia ceny pojazdu przez konsumenta, nie przewidując żadnych wyjątkowych okoliczności. Tymczasem wyjątkowe okoliczności uniemożliwiające świadczenie zgodnie z umową mogą dotyczyć obu stron umowy i - w ocenie Sądu pierwszej instancji - przedmiotowemu uprawnieniu przedsiębiorcy powinno towarzyszyć ekwiwalentne uprawnienie konsumenta. Sąd Okręgowy podkreślił, że pozbawienie przedsiębiorcy prawa do zatrzymania zaliczki nie oznacza, iż zostanie on pozbawiony ochrony prawnej, albowiem kompensaty ewentualnych szkód może on domagać się od konsumenta na podstawie art. 471 k.c.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie apelację wniósł pozwany (...) S.A. z o.o. z siedzibą w B..

Apelacją pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Pozwany zarzucił wyrokowi Sądu Okręgowego:

1) naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385³ pkt 8 i 9 k.c. poprzez przyjęcie, że treść postanowienia wzorca umownego o treści: „Zaliczka uiszczona przez Kupującego zostaje zatrzymana przez Sprzedawcę w następujących wypadkach: (a) nieuiszczenia przez Kupującego pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze sprzedawcą; (b) niezapewnienie przez Kupującego finansowania pozostałej części ceny samochodu do dnia jego odbioru ustalonego ze Sprzedawcą; (c) złożenie przez Kupującego oświadczenia o rezygnacji z zamówionego samochodu.” wyczerpuje znamiona klauzuli abuzywnej w art. 385¹ § 1 k.c., a tym samym zakwestionowana klauzula umowna mieści się w zakresie postanowień art. 385³ pkt 8, 9 i 12 k.c.;

2) naruszenie prawa procesowego, tj.:

- art. 233 k.p.c. poprzez pominięcie dowodów w postaci korespondencji (...) z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 2005 r. na tej podstawie, że korespondencja ta nie świadczy o nieabuzywności zakwestionowanej klauzuli, a nadto, iż z korespondencji tej nie wynika zakres postępowania, podczas gdy z dołączonych do odpowiedzi na pozew dokumentów wynika jednoznacznie, iż klauzula objęta pozwem została zaakceptowana przez UOKiK w toku postępowania nr (...) zakończonego w dniu 6 maja 2005 r.;

- art. 479⁴² k.p.c. poprzez jego zastosowanie w sytuacji, gdy nie zostały spełnione przesłanki zastosowania tego przepisu, wobec niespełnienia przesłanek wynikających z art. 385¹ § 1 k.c..

Powód Stowarzyszenie (...) z siedzibą w P. nie zajął stanowiska co do apelacji pozwanego.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmuje je za własne. Także dokonana przez Sąd Okręgowy ocena prawna żądania pozwu jest prawidłowa.

Nietrafny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że treść postanowień zawartych w punkcie (...) stosowanego przez powoda wzorca umownego „Umowa sprzedaży (...)” wyczerpuje znamiona klauzuli abuzywnej. Sąd Okręgowy trafnie wyjaśnił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że postanowienia te są abuzywne, albowiem są sprzeczne z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta. Przy tym, dobre obyczaje to pozaprawne normy postępowania, którymi powinni kierować się przedsiębiorcy, polegające w szczególności na nienadużywaniu posiadanej przewagi ekonomicznej w stosunku do słabszych uczestników obrotu, którymi są konsumenci. Natomiast przez interesy konsumenta należy rozumieć jego interes ekonomiczny, lecz także inne interesy, m.in. dyskomfort spowodowany stratą czasu, niedogodności organizacyjne, bądź inne uciążliwości, które mogłyby powstać na skutek wprowadzenia do umowy danego postanowienia. Aby naruszenie interesów konsumenta było rażące, powinno być doniosłe i znaczące.

Sąd pierwszej instancji trafnie uznał, że abuzywne było zastrzeżenie przez przedsiębiorcę bezzwrotności zaliczki uiszczonej przez konsumenta w każdym wypadku, gdy konsument nie uiścił ceny pojazdu lub nie zapewnił jej sfinansowania, niezależnie od przyczyn niewykonania przez niego świadczenia. Tymczasem w punkcie (...) wzorca umowy przedsiębiorca zastrzegł na swoją rzecz prawo do odstąpienia od umowy bez konsekwencji finansowych, gdy nie może on świadczyć zgodnie z jej treścią. Analogiczne uprawnienie nie zostało natomiast przewidziane na rzecz konsumenta, który również może znaleźć się w nadzwyczajnej sytuacji uniemożliwiającej świadczenie. W szczególności nieprawdziwie twierdzi pozwany w uzasadnieniu apelacji, że zakwestionowane klauzule dotyczą sytuacji, gdy „klient rozmyśli się i zrezygnuje z samochodu, który zamówił w złej wierze lub po chopnie (w

tym zbyt pochopnie oceniając swoje możliwości finansowe)”. Klauzule te nie ograniczają bowiem możliwości zatrzymania zaliczki przez przedsiębiorcę do powyższych wypadków, lecz obejmują także sytuacje np. ciężkiej choroby konsumenta, bądź śmierci jego lub członka bliskiej rodziny. Ponieważ postanowienia zawarte w punkcie (...) wzorca umownego zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy, muszą być uznane za abuzywne.

Sąd Okręgowy trafnie podkreślił również, iż powód jako profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego oferuje konsumentom zawieranie umów z wykorzystaniem wzorca umowy, w którego postanowieniach użyto sformułowania „zaliczka”, chociaż w rzeczywistości przypisuje mu cechy zadatku. Tymczasem w przypadku niezrealizowania umowy na skutek odstąpienia lub jej niewykonania, zaliczka uiszczona na poczet ceny powinna podlegać zwrotowi jako świadczenie nienależne, albowiem nie zostaje osiągnięty cel świadczenia zaliczki (art. 410 § 2 k.c.). Zgodnie z poglądami wyrażonymi w judykaturze zatrzymanie przez przedsiębiorcę otrzymanej od konsumenta zaliczki mogłoby mieć miejsce jedynie w razie zastrzeżenia w umowie przedwstępnej klauzuli o charakterze kary umownej. Jednakże w przypadku analizowanych postanowień nie mogłoby to mieć miejsca, z uwagi na pieniężny charakter świadczenia konsumenta.

W ocenie Sądu Apelacyjnego niezrozumiałą jest sformułowany w apelacji zarzut naruszenia art. 385³ pkt 8, 9 i 12 k.c., albowiem w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy nie odwoływał się do powyższych przepisów. W konsekwencji niezrozumiała jest także krytyka nieistniejących wywodów Sądu pierwszej instancji.

Dla rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie nie ma znaczenia także treść ewentualnych wyroków wydanych przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawach toczących się przeciwko innym przedsiębiorcom będącym dealerami samochodów marki F., stosującym w obrocie z konsumentami wzorce umów zawierające analogiczne postanowienia. Nieobowiązujący od dnia 17 kwietnia 2016 r. art. 479⁴³ k.p.c. stanowił, że wydane w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone prawomocne wyroki miały skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Jednakże rozszerzona prawomocność nie dotyczyła wyroków oddalających powództwo.

Nie ma również racji pozwany zarzucając Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez pominięcie dowodów w postaci korespondencji (...) z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 2005 r., podczas gdy z dokumentów tych miałyby wynikać, że zakwestionowane klauzule zostały zaakceptowane przez Urząd w toku postępowania nr (...) zakończonego w dniu 6 maja 2005 r. Wskazać bowiem należy, że ponieważ pozwy w niniejszych sprawach zostały wniesione przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1634), na podstawie art. 8 ust. 1 stosuje się w nich przepisy dotychczasowe. Oznacza to, że wyłączną kompetencję do rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie posiadał Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, którego nie wiążą ewentualne opinie organów administracji w kwestii abuzywności badanych klauzul.

Wobec niezasadności zarzutów podniesionych w apelacji, nie zasługuje na uwzględnienie także zarzut naruszenia art. 479⁴² k.p.c.

Podstawą orzeczenia Sądu Apelacyjnego był art. 385 k.p.c.